

משרד הפנים
מנהל התכנון
האגף לתכניות מוטא
מחוזיות ופרוגרמות

משרד האוצר
אגף תקציבים
תחום ממ"י
ומנהל התכנון

משרד לתיאום תוכנית
מזרע, קבעה אלמנה
ממשלתית של הממשלה
שלום עם הסביבה

מדיניות וכלים לשמירה על שטחים פתוחים

מטרות ועקרונות מדיניות

דו"ח ביניים מס' 2

מאי 2002

סביבותכנון בע"מ
סדן לובנטל בע"מ
לרמן אדריכלים בע"מ

חברי ועדת ההיגוי

ד.ש.א, החברה להגנת הטבע	יואב שגיא - יו"ר
ד.ש.א, החברה להגנת הטבע	טל שוורץ
נציג הקרנות	דן פרי
קרן קרב	אהוד אפק
רשות הטבע והגנים	יובל פלד
רשות הטבע והגנים	הלל זוסמן
רשות הטבע והגנים	אבי פרבולוצקי
רשות הטבע והגנים	מודי אורון
המשרד לאיכות הסביבה	מנחם זלוצקי
המשרד לאיכות הסביבה	ולרי ברכיה
המשרד לאיכות הסביבה	ישעיהו בראור
מנהל התכנון, משרד הפנים	עופר גריידינגר
מנהל התכנון, משרד הפנים	שמעון בר שמעון
מינהל מקרקעי ישראל	דן סתיו
ייעוץ סביבתי מטעם רשות הטבע והגנים	צביקה מינץ
החברה להגנת הטבע	רענן בורל
הקרן הקיימת לישראל	עמנואל קאופשטיין
הקרן הקיימת לישראל	פנחס כהנא
אגף התקציבים, משרד האוצר	שי יפתח
אגף התקציבים, משרד האוצר	יהונתן גרטי
רשות התכנון, משרד החקלאות	יוסי ישי
רשות התכנון, משרד החקלאות	יורם פורת
ולקחש"פ	עדית בר יוסף
ולקחש"פ	דודו בריל
ייעוץ כלכלי	רן חקלאי
הקרן לסביבה ירוקה	סיגל יניב
ראש עיריית רעננה	זאב בילסקי
ראש מועצה אזורית חוף הכרמל	אריה שמחוני
יועץ מטעם המשרד לאיכות הסביבה	ניר קדמי
מתכנן תכנית מרקמית "בקעת הנדיב"	מוטי קפלן
האוניברסיטה העברית	ד"ר ערן פייטלסון
אוניברסיטת בן גוריון	יוסף ג'בארין
הפקולטה לארכיטקטורה ובינוי ערים, הטכניון	פרופ' ארזה צ'רצמן
ייעוץ משפטי	עו"ד בנג'י היימן
נשיא מכללת תל-חי, אוניברסיטת חיפה	פרופ' מוטי שכטר
הקרן הקיימת לישראל	גדעון ויתקון
זאולוגיה, אוניברסיטת תל אביב	פרופ' תמר דיין

צוות התכנון

פרופ' אליהו שטרן	ראש צוות העבודה
אדר' נינה רבינוביץ	ריכוז העבודה
גיאוג' חגית נעלי יוסף	
אדר' רפי לרמן - ראש הצוות	צוות פיזי
גיאוג' גדעון לרמן	
פרופ' עזרא סדן - ראש הצוות	צוות כלכלי
גב' רות לובנטל	
עו"ד יחזקאל לוי- ייעוץ משפטי	יועצים תחומיים
גב' עמליה רימלט - חברה ושיתוף ציבור	
דר' רון פרומקין - אקולוגיה וסביבה	
דר' תמר אחירון-פרומקין - אקולוגיה וסביבה	
דר' אדר' גיל הר-גיל - נוף וחזות	

תוכן עניינים

5	1. כללי
5	2. מטרות
5	2.1 מהלך קביעת המטרות
6	2.2 ריכוז המטרות
7	3. מדיניות כללית
7	3.1 כללי
7	3.2 פורום ציבורי להגדרת עקרונות מדיניות
17	3.3 מארג עקרונות המדיניות
19	נספחים

1. כללי

תהליך העבודה על מסמך מדיניות להגדרת כלים ואמצעים לשמירה על שטחים פתוחים כולל ארבעה שלבים עיקריים, מתוכם הושלמו עד כה שלושה שלבים ראשוניים. דו"ח הביניים הראשון שהופץ לחברי ועדת ההיגוי בתחילת חודש מרץ, כלל את התפוקות של שני שלבי העבודה הראשוניים שמטרתם העיקרית היא בניית רקע להגדרת מדיניות לשמירה על השטחים הפתוחים. הדו"ח הנוכחי הינו דו"ח ביניים שני והוא כולל את תפוקות שלב ג' של העבודה שתוצאותיו העקריות הינן קביעת מטרות התכנון והגדרת מדיניות כללית לשמירה על שטחים פתוחים.

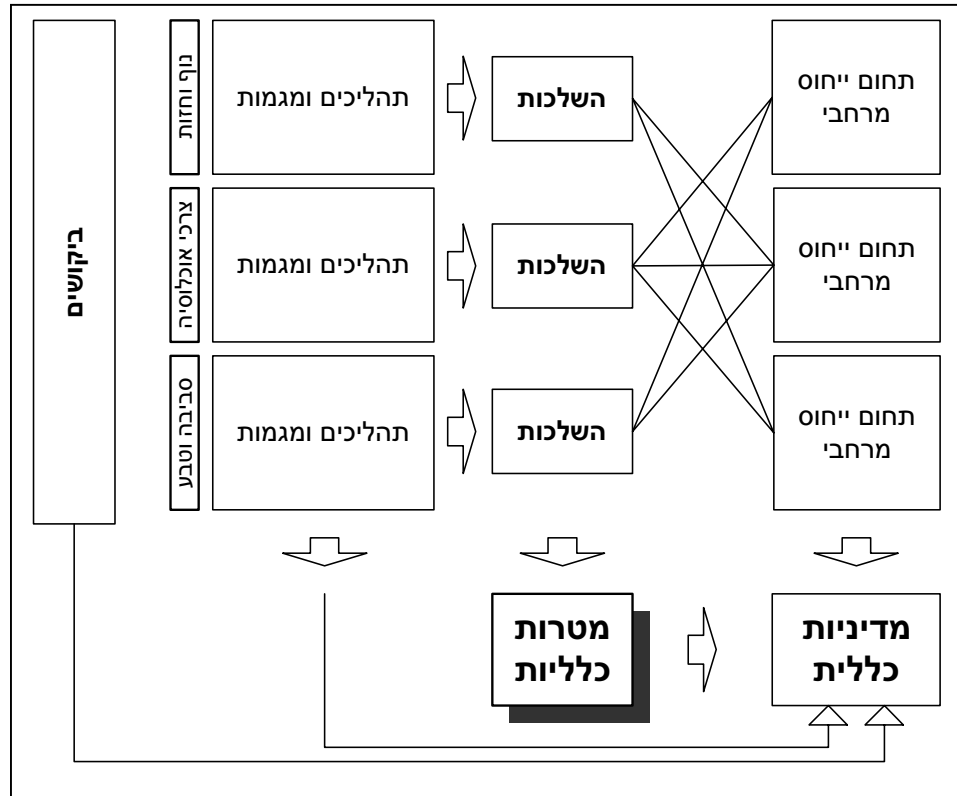
המדיניות הכללית לשמירה על שטחים פתוחים מתבססת על עיבוד התוצאות של הפורום הציבורי להגדרת עקרונות מדיניות, תוספות, השלמות ותיקונים של צוות התכנון. המכלול כולו מוצג בדו"ח הנוכחי. השלבים הבאים של העבודה יעסקו בהגדרת אמצעים וכלים ליישום עקרונות המדיניות שגובשו ודרכי פעולה להטמעת ויישום הכלים.

2. מטרות

להבדיל ממטרות הכנת המסמך, מוצגות להלן מטרות השמירה על השטחים הפתוחים. עקרונות המדיניות, האמצעים והכלים שיפותחו בהמשך, ישאפו ויכוונו להשגת מטרות אלה.

2.1 מהלך קביעת המטרות

תפוקות התכנית כפי שהתקבלו בשלב ב' כללו כאמור הערכת מצב קיים וניתוח צרכים ותפקודים במגוון תחומים; אלה היוו בסיס להגדרת המטרות לשמירת השטחים הפתוחים בהתאם למהלך המוצג באיור 1. לגבי כל אחד מתפקודי השטחים הפתוחים הוגדרו המגמות והתהליכים והוערכו ההשלכות של מגמות אלה. ההשלכות שימשו בסיס להגדרת המטרות. תהליך ההגדרה היה דו-שלבי. בשלב הראשון צוות התכנון הגדיר מטרת על וארבע מטרות משנה. ההצעה הוצגה בוועדת העבודה והועברה להערות ועדת ההיגוי. לאחר דיון משותף בוועדת העבודה וסבב דיונים פנימיים נוסף בצוות העבודה, גובשה המתכונת המוצגת להלן.

איור 1: המהלך להגדרת מדיניות כללית.

2.2 ריכוז המטרות

להלן מטרות התכנון לפי ניסוחן המוסכם:

מטרת על

שמירה מיטבית על ההיקף, הפרישה, הרצף ומכלול תפקודי הסביבה של השטחים הפתוחים בישראל ובכללם מענה לצרכי האוכלוסיה הקיימת והעתידית, ותפקוד המערכת האקולוגית.

מטרות כלליות

1. שימור הטבע בישראל תוך ייצוג מגוון המערכות האקולוגיות המצויות ושמירה על רציפותן.
2. שימור המראה והמורשת המאפיינים ו/או המייחדים את חבלי הארץ השונים וניהולם כמשאב חזותי ערכי.
3. הבטחת מצאי מגוון של שטחים פתוחים בהתאם לגידול ואפיון צרכי האוכלוסייה.
4. יצירת הכרה ציבורית בחשיבות מערכת השטחים הפתוחים לאיכות החיים של תושבי המדינה ומעורבותם בשמירה עליהם.

סביבתכנון בע"מ
סדן לובנטל בע"מ
לרמן אדריכלים בע"מ

מדיניות וכלים לשמירה על שטחים פתוחים

מטרת העל מתייחסת לנושא השטח הפתוח בכללותו ומנסה לאגד בתוכה את כל ההיבטים התפקודיים של המרחב הפתוח.

בנוסף לה נקבעו ארבע מטרות משנה. שלוש מטרות המשנה הראשונות מפרטות את מטרת העל לתחומים העיקריים של סביבה וטבע, נוף וחזות וצורכי האוכלוסייה. השגת המטרות שהוגדרו בתחומים אלה תבטיח את תפקודו התקין של השטח הפתוח ושמירתו לדורות הבאים.

למטרת המשנה הרביעית יש למעשה, השפעה על שלוש המטרות הראשונות. ללא הפנמת חשיבות השמירה על שטח פתוח בכל היבטיו בקרב הציבור הרחב, לא ניתן יהיה להגיע לרמה המיוחלת של שמירה וטיפול השטחים הפתוחים. מנגנוני הבקרה והשמירה על השטח הפתוח שייקבעו ויונחתו רק "מלמעלה", ללא הגברת המודעות ותמיכה ציבורית רחבה, יובילו לכישלון או במקרה הטוב להישגים מוגבלים בשמירה על השטח הפתוח.

3. מדיניות כללית

3.1 כללי

לצורך השגת המטרות, הוגדרו כאמור, עקרונות מדיניות כללית. מדיניות זו נוגעת ומכסה את כל אחד מתחומי הייחוס שהוגדרו בשלב הראשון של העבודה. באופן פרטני יותר, המדיניות אמורה לטפל בהשלכות של התהליכים השונים המתרחשים בשטחים הפתוחים וסביבתם. בנוסף, המדיניות אמורה להתחשב במערך הביקושים לשטחים הפתוחים על מנת שהיא תהיה ברת השגה. מהלך ההגדרה מוצג סכימטית באיור 1, לעיל.

בפועל, הגדרת המדיניות נסמכה על פורום ציבורי של בעלי עניין ומקצוע, דיונים, סיעור מוחות ואינטגרציה בצוות העבודה. תוצאות הפורום הציבורי והמארג הכללי המוצע של עקרונות המדיניות כפי שנקבע לאחר מכן על ידי הצוות, מוצגים להלן.

3.2 פורום ציבורי להגדרת עקרונות מדיניות

3.2.1 כללי

הכנת מסמך מדיניות וכלים לשמירה על שטחים הפתוחים מלווה במהלך מוגדר של שיתוף הציבור בשלבים השונים של העבודה. צוות התכנון מרכז את שיתוף של קבוצות אנשי מקצוע ובעלי עניין ממגזרים שונים לחשיבה משותפת אודות תכני העבודה. מפגשים אלו מתקיימים במתכונת של סדנאות עבודה מונחות בהן הדגש הוא על סיעור מוחות, העלאת רעיונות חדשים מגוונים ודיון אודות ישימותם של הרעיונות השונים. במסגרת זו התקיים מפגש ראשון בתחילת חודש אפריל (נספח 1 מציג הזמנה למפגש בליווי דף הסבר). מפגש זה הוגדר כ"פורום מקצועי" להגדרת עקרונות מדיניות והשתתפו בו אנשי מקצוע ובעלי עניין

סביבותכנון בע"מ
סדן לובנטל בע"מ
לרמן אדריכלים בע"מ

מדיניות וכלים לשמירה על שטחים פתוחים

ממגזרים שונים: מתכננים מהמגזר הציבורי והפרטי, נציגי גופי מנהל מקצועיים, נציגי איגודים ותנועות מיישבות, אנשי אקדמיה ועוד (ראה רשימת משתתפים על-פי חלוקה לקבוצות עבודה בנספח 2).

3.2.2 מבנה הפורום וארגון עבודה

להלן תיאור מהלך העבודה בפורום כפי שהתקיים בפועל. הפורום נפתח במפגש מליאה בו הוצגו בפני המשתתפים מטרות הפורום, רקע קצר על מטרות התכנית וסיכום כללי ב של מספר תחומים שנבדקו עד כה הנכללים במסגרת נתוני הרקע להגדרת המדיניות. כמו כן הוצגו המטרות לשמירת השטחים הפתוחים, עבורן נדרשו המשתתפים להגדיר עקרונות מדיניות. עיקר התהליך התבצע באמצעות שתי קבוצות עבודה בנות 9-10 משתתפים כל אחת. מבנה הקבוצות היה הטרוגני וכל קבוצה כללה נציגים של מגזרים שונים (ראה נספח 2: הרכב קבוצות העבודה).

במסגרת קבוצות העבודה התקיימה סדנה בנוסח "סיעור מוחות" בשיטת ה- nominal group, על פי המתכונת הבאה:

1. המשתתפים התבקשו להתייחס לארבע מטרות שהוצגו בפניהם ולכתוב (כל אחד באופן אישי) מספר עקרונות מדיניות המתייחסים למטרות המוצגות, וכך כל משתתף בתורו הציג מספר עקרונות מדיניות והסביר כוונתו בפני כלל הקבוצה. בסופו של דבר התקבל מספר רב של עקרונות מדיניות שהוצעו על-ידי המשתתפים (ראה פירוט העקרונות בהמשך בסעיף 3.2.2).
2. המשתתפים התבקשו להביע עמדתם בעד או נגד עקרונות המדיניות שהוצעו.
3. לאחר דיון קצר שהתקיים בין המשתתפים על היתרונות והחסרונות של העקרונות ומידת הייתכנות שלהם, התבקשו המשתתפים לנקד על-פי סדר חשיבות ועדיפות סובייקטיבית את עקרונות המדיניות שהוצעו (ראה דירוג בהמשך בסעיף 3.2.3).
4. לאחר סיום הפעילות בקבוצות כונסו המשתתפים למפגש מליאה נוסף ונערך דיון לסיכום המפגש וקבלת משוב.

3.2.3 עקרונות מדיניות מוצעים ותיאורם

לוחות 1-4 להלן מציגים את עקרונות המדיניות לכל מטרה כפי שהוצעו בקבוצות העבודה ותאור קצר של כל עיקרון, כפי שעלה בקבוצת העבודה בעת הצגתו.

לוח 1: עקרונות המדיניות המוצעים למטרה מס' 1 ותיאורם.

מטרה 1: שימור הטבע בישראל תוך ייצוג של מגוון המערכות האקולוגיות המצויות ושמירה על רציפותן.	
תאור	עקרונות מדיניות - קבוצה א'
בניית כתב התחייבות / אמנה משותפת בין התושבים והרשויות הכוללת הסכמות וקווים אדומים בכל הקשור לשמירה על שטחים פתוחים. קהילות שומרות על השטח הפתוח בקרבתן, סביבתן.	א 1. אמנת שטחים פתוחים
במספר מדינות נעשו מחקרים המציגים בצורה כמותית את התרומה הכלכלית של הטבע, לדוגמה: חיטכון בימי מחלה של אוכלוסיה עובדת עקב ירידה בזיהום אוויר ומים וכדומה. הצעה: לנצל אומדנים מסוג זה לכימות ערכים טבעיים.	א 2. הערכת התרומות הכלכליות של הטבע
יצירת אזורי חייץ פתוחים סביב שמורות הטבע בהם תתקיים חקלאות (במגבלות מתאימות), שימוש בחקלאות לשמירה על שטחים שאינם מוגנים סטטוטורית.	א 3. הגנה על שמורות הטבע על ידי שטחים חקלאיים
יצירת מדרג של שימור ופיתוח בהתאם לערכים של כל אזור ואזור. בניית מערכת של כללי שימור ופיתוח בהתאם לאופי הקיים והרצוי של כל אזור. לפתח על פי כללים של פיתוח בר קיימא.	א 4. מדיניות של שימור ביוספרי
פיתוח בר קיימא: לתת עדיפות לממשקים ידידותיים לסביבה באזורים רגישים.	א 5. הגדרת ממשקים ידידותיים
שייך למטרה 2. מתן דגש לשימור השטח הפתוח כערך בעל חשיבות אסתטית, פסיכולוגית. בדרך זו ניסיון לשמור על מגוון של סביבות טבעיות. התחייבות במסגרת כל תכנית פיתוח לשיקום/הגנה על ערכים נופיים של סביבת התכנית.	א 6. הגדרת איכויות אסתטיות: הבטחת רמה מינימלית/שיוויונית של ערכים נופיים
תאור	עקרונות מדיניות - קבוצה ב'
הקרקע היא הנכס החשוב ביותר של ישראל ויש לשמור על הפוריות שלה. הכוונה לשימור פיזי של הקרקע מפני סחיפה ודלדול.	ב 1. שימור הקרקע בשטחים חקלאיים ושטחים פתוחים אחרים
יש ליצור מדרג של השטחים הפתוחים ולהפנות ביקושים לאזורים בעלי פגיעות מינימלית. אם יהיה מלאי תכנוני באזורים בעלי פגיעות מינימלית יהיה ניתן למנוע פגיעה באזורים רגישים. הדגש הוא על שימושים הצורכים קרקע בהיקף גדול.	ב 2. אספקה והכוונה של הביקושים (מגורים ומסחר) למתחמים הראויים הפוגעים באופן מינימלי בשטחים פתוחים
יש לדאוג שהיקף השטחים המיועדים לחקלאות לא יפגע.	ב 3. שמירת היקף השטח החקלאי מפני הכרסום
	ב 4. שמירה מירבית ושיקום בתי גידול חיוניים לשמירה על המגוון הביולוגי
בנק גנים כזה יאפשר להתמודד בטווח הארוך עם הפגיעה הצפויה בזנים השונים בטווח הקצר בשל הכרסום בשטחים הפתוחים.	ב 5. הקמת בנק גנים לכל מינים בוטניים בארץ כמאגר ידע
המעברים הללו יקלו על התמודדות החי והצומח עם הגידול במספר הדרכים. גישה כזו מקובלת מאוד בארצות תרבות אחרות. הכוונה בעיקר לאפשר חציית כבישים תוך הקטנת סכנת דריסה ולאפשר קשר בין קבוצות אוכלוסייה.	ב 6. הבטחת מעברים לבעלי חיים/חיות בר לאורך הדרכים

סביבותכנון בע"מ
סדן לובנטל בע"מ
לרמן אדריכלים בע"מ

מדיניות וכלים לשמירה על שטחים פתוחים

לוח 2: עקרונות המדיניות המוצעים למטרה מס' 2 ותיאורם.

מטרה 2: שימור המראה והמורשת המאפיינים ו/או המייחדים את חבלי הארץ השונים וניהולם כמשאב חזותי ערכי.

תאור	עקרונות מדיניות – קבוצה א'
	א 1. מתן משקל גבוה להיבט הרציפות הנופית
שייך גם למטרה 4. הגדרת ייחודיות נופית של חלקי הארץ השונים שיופץ לתושבי המדינה, תוך ניסיון לחזק את ההבנה והשייכות של האוכלוסייה ליחידות הנוף והחזות הקיימות והפרושות על-פני הארץ, ובמיוחד מצאי יחידות הנוף הנמצא בקרבתם.	א 2. יצירת מילון ליחידות חזות כולל משמעות היסטורית
שייך גם למטרה 4. קהילות מאמצות אזורים פתוחים בקרבתם לשמירה ולהגנה מפני פיתוח ומניעת העלמות אגני החזות השונים. פיתוח המודעות בקרב האוכלוסייה לאגני חזות יחודיים תוך בניית מערך פעילות בקרב הקהילות השונות להגנה ושמירה על אגנים אלה.	א 3. אימוץ אגני חזות ע"י ציבוריים שונים/קהילות
הגדרה של נופים חקלאיים ונופים פנורמיים בעלי חשיבות לשימור והכללתם במסגרת סטטוטורית שתמנע כל פגיעה בהם.	א 4. הגדרת נופים פנורמיים ונופים חקלאיים, הכרזה סטטוטורית
הגדרת הנוף כסמל היסטורי אינה פתורה דייה ומשמעותה משתנה עבור תרבויות שונות ותקופות שונות משחרר ההיסטוריה. קיימת חשיבות רבה ביישוב הקונפליקט הנוצר מתרגום משמעות הנוף כסמל היסטורי.	א 5. פתרון הקונפליקט למשמעות הנוף כסמל היסטורי
הנוף הוא סמל עבור קהלים שונים, ובא לידי ביטוי אצל כל אחד מהם באופן שונה, יש להביא עובדה זו בחשבון בעת קביעת כללים וכללים לשמירה על שטחים פתוחים. אין אפשרות לשמור על יחידות נוף שחשובות עבור קהל יעד אחד ולזנוח נוף שחשוב עבור קהל יעד אחר.	א 6. רגישות לרב תרבותיות נופית
כל תכנית מתאר/אב עירונית אמורה להגדיר נקודות מבט אל העיר מבחוץ פנימה שיש להם ערך חזותי ייחודי/אופייני לעיר, להגדיר מנקודות אלה אגנים חזותיים עירוניים ולבנות כללים לשמירה עליהם, בכך תתאפשר שמירה על במת העיר לאורך הזמן מבלי ליצור גלישות אורבניות שיטשטשו את זהות העיר ויבדילו אותה מהמרחב הסובב לה.	א 7. שמירת הנוף העירוני מן החוץ פנימה: שמירת האגנים העירוניים החזותיים
מתן תמריצים כלכליים לחסכון בקרקע על ידי חישוב הערך הריאלי של הקרקע והכללתו בעלויות הפיתוח ובהערכת חלופות שונות לביצוע פרויקט תשתית או פרויקט ציבורי אחר.	א 8. בכל פרויקט תשתית ושימושים ציבוריים נוספים יחושב ערך הקרקע בערכו הריאלי. ביטול חוק הפקעה לצורכי ציבור ללא תמורה
יצירת מדרג של שימור נופי בהתאם לערכים נופיים של כל אזור ואזור. לבנות מערכת של כללי פיתוח בהתאם לאופי הנופי הקיים והרצוי של כל אזור.	א 9. פיתוח מערכות של שימור נופי ברמות שונות. מתן חשיבות לאזורים שונים בדרגות שונות של שימור/פיתוח (מעבר לשמורות טבע בהן שימור מירבי)
תאור	עקרונות מדיניות - קבוצה ב'
המטרה: למנוע התפתחות של אזורי מגורים ומסחר לאורך הדרכים ובעיקר בצמתים גדולים, כדוגמת הצמתים המתוכננים של כביש 6.	ב 1. שמירה על רציפות שטחים פתוחים לאורך צירי דרכים ראשיות
יש להכניס את המאפיינים הנופיים כסעיף מחייב בתשריטים ובתוכניות המתאר: הגדרה של רמות שונות של רגישות נופית.	ב 2. הגדרת השמירה של מאפייני יחידות הנוף השונות כמטרה תכנונית
יש להבחין בין ענפי משנה בחקלאות על פי מידת הידידותיות לסביבה ולעודד רק את ענפי המשנה הידידותיים.	ב 3. תמריצים כלכליים לעידוד חקלאות ידידותית לסביבה
יש ליצור מדרג במידת הקושי שבו עוברות תכניות מתאר או תוכניות מפורטות על פי מידת הרגישות הנופית/אקולוגית. מעין ולי"ל לתוכניות באזורים עם רגישות נופית נמוכה.	ב 4. יצירת הליך אישור שונה לאזור לפי מידת רגישות הנופית/האקולוגית
	ב 5. מניעת התפתחות מוקדי פיתוח בלתי מתוכננים בשטחים פתוחים
	ב 6. שיווק הייחוד הנופי של חלקי הארץ השונים
כך יהיה ניתן למנוע את התנגשות האינטרסים בין יחידות מינהליות שונות המייצגות אינטרסים שונים. הודגש האלמנט של זירוז הליכי שיפוט כך שימנע המצב הנוכחי בו התמשכות תהליכי השיפוט גורמת לכך שלא מהווים איום מספיק על הפוגעים בשטחים פתוחים	ב 7. איגום כוחות אכיפה להגנה על שטחים פתוחים לרשות אחת "רשות לפיקוח לאומי" וזירוז הליכי שיפוט
המטרה היא להגיע להקצאת משאבים להטמנה ורטיקלית של תשתיות, כולל קווי חשמל. (מתח גבוה)	ב 8. איחוד תשתיות ולגיטימציה להטמנתם (כולל הקצאת משאבים)
אכיפה של טיפול נופי באזורים לא מעובדים יכולה להיעשות באמצעים חיוביים: כלומר תמריצים - ובאמצעות כלי אכיפה וענישה עד להפקעתם מידי המחזיקים בהם.	ב 9. אכיפת טיפול נופי בשטחים חקלאיים ואחרים לא מעובדים
בדומה לסי' 4 לעיל.	ב 10. קביעת קריטריונים וערכים לשימור שטחים פתוחים ותכנון על פיהם
כחלק מס' 3 לעיל.. המטרה: למנוע התפתחות של מחסנים ומבנים חקלאיים שאינם משמשים את ייעודם. מעבר לכך הועלה על רקע העובדה כי מבנים חקלאיים בהיקפים גדולים מהווים פגיעה משמעותית בנוף השטחים החקלאיים.	ב 11. הגדרה נפרדת למבנים חקלאיים

סביבותכנון בע"מ
סדן לובנטל בע"מ
לרמן אדריכלים בע"מ

מדיניות וכלים לשמירה על שטחים פתוחים

לוח 3: עקרונות המדיניות המוצעים למטרה מס' 3 ותיאורם.

מטרה 3: הבטחת מצאי מגוון של שטחים פתוחים בהתאם לגידול ואפיון צורכי האוכלוסייה.		
תאור	עקרונות מדיניות – קבוצה א'	
שימור חייצים פתוחים בין ישובים עירוניים, מניעת גלישה עירונית ללא הגבלה לעבר השטח הפתוח והגדרת רצף פתוח בין אזורים בנויים.	1. הבטחת מעבים של מרצפים נופיים פתוחים בין אזורים בנויים	א
כל תכנית שתוכנן על שטח פתוח, תקצה שטח לשימור בהיקף זהה במסגרתה ותציע אמצעים לשימורו ולהחזקתו. לא עוד מצב בו מתאפשר פיתוח ללא מתן משקל זהה גם לשימור ולהגנה על השטח הפתוח.	2. חובת קביעה: לכל אזור פיתוח אזור לשימור, פיתוח מלווה בשימור	א
הפרדה חד משמעית לבין אזורים לתכנון עירוני לבין אזורים לתכנון כפרי. הגדרת כללים שונים לתכנון ולפיתוח בכל אזור בהתאם לאופיו. ביטול מרקמים כ"אזורי חיפוש", כיוון שאלה מאפשרים חופש פעולה רב ומעמידים את השטח הפתוח בסכנת הכחדה.	3. קביעת כללים נוקשים בין המרחב העירוני למרחב הכפרי, הגדרת חייצים. ביטול מרקמים	א
הערכת תמורת החקלאות לעיצוב נוף הארץ ומתן תמריצים כלכליים ואחרים לעידוד גידולים חקלאיים התורמים לערך נופי של אזור מסויים. כיוון שחלק מהגידולים החקלאיים אינם כלכליים עוד, אך נחיצותם רבה לשמירה על השטח הפתוח יש לתמוך בחקלאים ולתת מענקים ובלבד שימשיכו לעבד את הקרקע ולשמור על השטח הפתוח.	4. מתן תמיכה דיפרנציאלית למגדלים חקלאיים בהתאם לנוף הארץ	א
מתאים גם למטרה 1. מעבר לשיטות עיבוד חקלאי שיש בהן כדי למזער נזקים סביבתיים, ולעודד חקלאות ידידותית ובלתי מזיקה.	5. נקיטת שיטות עיבוד משמרות קרקע ומים	א
לכל תכנית שתוכנן על שטח פתוח, תוגדר זמן ליישומה. במידה והתכניות לא תיושם במועד, היא תבוטל והקרקע תוחזר למאגר השטחים הפתוחים. בנוסף, החקלאים שהפסיקו לעבד את אדמתם יחזירו את הקרקע למאגר הקרקעות של המדינה. לא תתאפשר אחזקת קרקע שהוגדרה לשימוש מסויים ולא מתבצע בה השימוש שנקבע לה.	6. קרקע שלא משמשת ליעודה המקורי תחזור למאגר שטחים פתוחים	א
המשך קיום חקלאות גם באזורים המוגדרים כאזורים שמורים, לשמירה על רציפות השטח הפתוח וחזות הנוף.	7. קיום חקלאות בשטחי יער ובשמורות טבע כשטחי ביניים	א
שימור השטח הפתוח יחד עם הבטחת הבסיס הכלכלי, ללא צירוף זה לא תתאפשר התמודדות עם כוחות השוק ועם מגמת גזילת השטח הפתוח לטובת השטח הבנוי. יש למצוא פתרונות שימור שיטמנו בחובם מרכיבים כלכליים.	8. הבטחת הבסיס הכלכלי בעקרון השימור	א
כשם שישנה תכנית אב לשטח מוניציפלי נתון: מועצה מקומית, מועצה אזורית, עיר וכו', כך יש להגדיר תכנית אב לרווחה ופנאי הכללת היבטים העוסקים בשמירה והגנה על השטחים הפתוחים במקום ומגדירה תפקודים מגוונים לשטחים אלה.	9. חובת תכנית אב לרווחה ופנאי שעוסקת בשטחים פתוחים ברמה מוניציפלית	א
בשל מאבקים בין רשויות על הרחבת הפיתוח בתחומן כמקור להכנסות מניבות עבור הרשות, הראיה היא ברמה המקומית ללא התחשבות בנעשה בשטח הסמוך. יש לאפשר "הנאה" מתגובת המיסוי עבור מספר רשויות באזור גיאוגרפי נתון, ובכך למנוע פיתוח עודף בכל אחת מהרשויות, ללא התחשבות במחיר הסביבתי הנגבה כתוצאה מכך.	10. שינוי המיסוי העירוני הקיים, ממיסוי רשותי לרב רשותי למניעת גלישה	א
יצירת תכנית סטטוטורית לשטח פתוח במקביל לתכנית סטטוטורית, ובאותה מידה בה קיימת תכנית פיתוח המאשרת ומגבילה בכל הנוגע לשטח הבנוי.	11. תכנית סטטוטורית לשטח פתוח במקביל לתכנית סטטוטורית לשטח בנוי ויחסי הגומלין ביניהם	א
יצירת כיסים ירוקים, ומלאכותיים של שטחים פתוחים בהם מתאפשרת הזנה מלאכותית וגידול של חיות בר. ניצול שטחים שלא למטרות פיתוח ובניה.	12. הזנה מלאכותית של חיות בר	א
תכנית מתאר ארצית כוללת לשטחים פתוחים ושטחים חקלאיים, מחייבת בעלת היתרים והגבלות שתאפשר ראייה מרחבית כוללת על הנעשה בשטח הפתוח, ולא עוד התמקדות אזורית, מקומית ללא התחשבות בביטוי התכנוני במימד הכלל ארצי.	13. הכנת תכנית מתאר ארצית לשטחים חקלאיים ושטחים פתוחים	א
יש לפעול לפיתוח מושכל בשטח העירוני הפנוי והמופר בטרם פונים להפשרה ולהרס של שטחים פתוחים ופנויים אחרים.	14. מיצוי השטח העירוני הפנוי והמופר	א
הגברת השימוש ועידוד מכוון לשימוש במי קולחין בחקלאות ובהשקיה לצורכי טיפוח נוף.	15. עידוד השימוש במי קולחין	א

המשך לוח 3

תאור	עקרונות מדיניות - קבוצה ב'	
יש לתת עדיפות לפיתוח של אזורים שכבר קיבלו אישור סטטוטורי (תוכניות מאושרות, התמקדות בתוך קו כחול), גם באמצעות הקצאת משאבים ציבוריים, הגדלת אחוזי בנייה, הקלות מיסוי והימנעות מבירוקרטיה מסורבלת כדי למנוע גלישה לשטחים הפתוחים שם יותר קל להקצות שטחים חדשים לתכנון. זהו הכלי המרכזי שישמור על השטחים הפתוחים. אם תינתן עדיפות ברורה להגדלת צפיפויות בתוך השטח הבנוי תימנע הגלישה לשטחים פתוחים. התמקדות בפיתוח שטח עירוני כמכשיר להגנה על שטחים פתוחים מפני גלישה אליהם.	1. כלים כלכליים (מיסויים ופיסקליים) ואדמיניסטרטיביים להבטחת פיתוח במסגרת תכניות מאושרות	ב
מתאים גם למטרה 2	2. קביעת אמצעים חדשניים לשימור שטחים פתוחים בתכניות + פיתוח מבוקר	ב
יש ליצור כלים שיאפשרו נגישות טובה של הציבור אל השטחים הפתוחים.	3. הקצאת משאבים תקציביים לפתיחת יערות ק"ל ושטחים פתוחים אחרים לשימוש הציבור	ב
נציב הדורות הבאים קיבל אישור בכנסת. יש לתת לו אפשרות (עד כדי זכות וטו) לייצג את הדורות הבאים במסגרת השיקולים של גלישת שימושים שונים אל השטחים הפתוחים.	4. הפקדת השמירה הסטטוטורית על שטחים פתוחים בידי נציב הדורות הבאים	ב
בדומה לסי' 9 במטרה 2	5. הקצאת משאבים לפיתוח שטחי חקלאות עזובים כבוסתנים ים תיכוניים	ב
אם ייוצרו יוזמות המנצלות את השטחים הפתוחים לשימושים עסקיים לפנאי ונופש יגבר האינטרס של שמירה עליהם.	6. פיתוח פנאי ונופש לשטחים פתוחים לשמירה עליהם	ב
בניגוד לגישת תמ"א 35 יש ליצור גבולות ברורים בין הבנוי לפתוח.	7. קיבוע הממשק בין בנוי ופתוח באמצעים סטטוטוריים וכלכליים	ב
אי אפשר לעצור את הפיתוח בשל השיקול של שטחים פתוחים. צורכי האוכלוסייה קודמים לצורך לשמור על שטחים פתוחים. הגדרת מרקמים לפיתוח ולא הדגשת קווי גבול לפיתוח.	8. הימנעות מעיסוק במאפייני שטחים פתוחים באזורים הצמודים לישובים	ב

לוח 4: עקרונות המדיניות המוצעים למטרה מס' 4 ותיאורם.

מטרה 4: יצירת הכרה ציבורית בחשיבות מערכת השטחים הפתוחים לאיכות החיים של תושבי המדינה ומעורבותם בשמירה עליהם.		
תאור	עקרונות מדיניות - קבוצה א'	
יצירת קשר עם הציבור בכל הקשור להחלטות ולהצעות המתקבלות בתחום השטח הפתוח, להתייחסות ולעירוב הציבור בתהליכים המתרחשים בסביבתם ועוסקים בשטח הפתוח.	1. יצירת קשר שוטף עם הציבור להתייחסות ולתגובות באשר לנוף הפתוח	א
יצירת מודעות בקרב האוכלוסייה עד כדי בניית חוזה חברתי, המעיד על סוג של מחוייבות של התושבים כלפי הנעשה בשטח הפתוח במדינת ישראל בכלל ובסביבתם הקרובה במיוחד. מניעת מצב בו התושבים מתעלמים מכל הנעשה סביבם בנושא זה.	2. בניית תהליך ליצירת חוזה חברתי הנוגע לנוף ולשטחים פתוחים	א
ניצול משאבי חזותיים שונים הפרושים על-פני המרחב כעוגנים להתייחסות וליצירת תחושת שייכות ואחריות בקרב האוכלוסייה, יש לפתח ולעודד זאת בעיקר על בסיס מקומי.	3. חינוך לזהות מקומית הנשענת על המשאב החזותי	א
בעת הכנת תכניות אב מוניציפליות לרווחה ופנאי יש לוודא שאכן מתקיים שיתוף ציבור אמיתי, שנותן ביטוי לעמדות ורצונות הציבור בכל הקשור לשטח הפתוח ולפעילות הפנאי המתאפשרת בו.	4. שיתוף הציבור כחלק בלתי נפרד מתכנית רווחה ופנאי	א
תאור	עקרונות מדיניות - קבוצה ב'	
יש לחנך את הציבור החל מגיל רך בנושא החשיבות של הטבע והנוף, כדי לגדל דורות שיעמידו את בערך השטחים הפתוחים במדרג גבוה של העלאת רמת החיים.	1. נושא שמירה על שטחים פתוחים בתכניות לימודים כחובה	ב
יש ויכוח גדול על המשקל שיש לתת לנציגי ציבור ירוקים בועדות התכנון. אין להם מעמד סטטוטורי ויש להעניק להם אותו. הכוונה לעמותות תושבים וארגונים ירוקים מקומיים שיקבלו ייצוג חוקי בעיקר בועדות מקומיות ומחוזיות	2. מתן מעמד ייצוגי/סטטוטורי לנציגי הציבור (ירוקים מקומיים) בועדות תכנון	ב
אם יתפתחו ענפי המרעה יהיה ניתן לשמור על השטחים הפתוחים.	3. יצירת הכרה ציבורית בחשיבות החקלאות השומרת על שטחים פתוחים + פיתוח חקלאות מרעה	ב
	4. יצירת הכרה בחשיבות האוכלוסייה הכפרית לשמירה על השטחים הפתוחים	ב
	5. הפיכת הנוף הפתוח החקלאי/האחר לרכיב ציבורי המקבל ביטוי במערכות הפוליטיות	ב
גם אם יהיה צורך לסבסד את החקלאות, יש חשיבות בקיומה כחלק מהשמירה על שטחים פתוחים.	6. יצירת הכרה ציבורית במעמדם של חקלאים בקרקע חקלאית לצורכי חקלאות	ב
כלי נוסף, כמו ס' 1 לעיל בהחדרת המודעות הציבורית לנושא השטחים הפתוחים	7. בניית אתר אינטרנט NET	ב

3.2.4 דירוג סובייקטיבי של עקרונות המדיניות

עקרונות המדיניות שהוצעו לכל אחת מהמטרות דורגו על ידי המשתתפים. כל משתתף התבקש לדרג את עקרונות המדיניות בכל אחת מהמטרות בנפרד על-פי סדר חשיבות. המשתתפים הצטיידו במספר מדבקות שווה לכל מטרה (5 מדבקות- כל מדבקה מהווה נקודה), ובהתאם להחלטתם האישית דירגו את עקרונות המדיניות בכל מטרה. לוחות 5-6 להלן מציגים את מטרות התכנון ועקרונות המדיניות כפי שהוצעו על-ידי המשתתפים בחלוקה לקבוצות הדיון, והניקוד המוחלט והיחסי (יחסי למספר עקרונות המדיניות בכל מטרה ומספר המשתתפים/מדרגים בקבוצה) שקיבל כל עיקרון בכל אחת מהמטרות. המשקל היחסי נועד להתגבר על אי השוויון במספר העקרונות שהוצע לכל מטרה, ובניקוד הבלתי אחיד של המטרות (בחלק מהמטרות לא היה מיצוי מלא של הנקודות בטווח המותר). מטרת הדירוג היא ללמוד על החשיבות היחסית של עקרונות המדיניות בכל אחת מהמטרות כפי שהיא נתפשת על-ידי המשתתפים.

סביבותכנון בע"מ
סדן לובנטל בע"מ
לרמן אדריכלים בע"מ

מדיניות וכלים לשמירה על שטחים פתוחים

לוח 5: קבוצה א' - דירוג עקרונות המדיניות.

משקל יחסי	נקודות	מטרות ועקרונות מדיניות – קבוצה א'
	סה"כ 47	מטרה 1: שימור הטבע בישראל תוך ייצוג של מגוון המערכות האקולוגיות המצויות ושמירה על רציפותן.
0.64	5	1. אמנת שטחים פתוחים
0.51	4	2. הערכת התרומות הכלכליות של הטבע
1.66	13	3. הגנה על שמורות הטבע על ידי שטחים חקלאיים
1.40	11	4. מדיניות של שימור ביוספרי
1.15	9	5. הגדרת ממשקים ידידותיים
0.64	5	6. הגדרת איכויות אסתטיות, הבטחת רמה מינימלית/שיוויונית של ערכים נופיים
	סה"כ 48	מטרה 2: שימור המראה והמורשת המאפיינים ו/או המייחדים את חבלי הארץ השונים וניהולם כמשאב חזותי ערכי.
0.93	5	1. מתן משקל גבוה להיבט הרציפות הנופית
0.75	4	2. יצירת מילון ליחידות חזות כולל משמעות היסטורית
0.75	4	3. אימוץ אגני חזות ע"י ציבורים שונים/קהילות
0.75	4	4. הגדרת נופים פנורמיים ונופים חקלאיים: הכרזה סטטוטורית
		5. פתרון הקונפליקט למשמעות הנוף כסמל היסטורי
0.75	4	6. רגישות לרב תרבותיות נופית
0.18	1	7. שמירת הנוף העירוני מן החוץ פנימה: שמירת האגנים העירוניים החזותיים
2.62	14	8. בכל פרויקט תשתית ושימושים ציבוריים נוספים יחושב ערך הקרקע בערכו הריאלי. ביטול חוק הפקעה לצורכי ציבור ללא תמורה
2.25	12	9. פיתוח מערכות של שימור נופי ברמות שונות. מתן חשיבות לאזורים שונים בדרגות שונות של שימור/פיתוח (מעבר לשמורות טבע בהן שימור מירבי)
	סה"כ 50	מטרה 3: הבטחת מצאי מגוון של שטחים פתוחים בהתאם לגידול ואפיון צורכי האוכלוסייה.
0.30	1	1. הבטחת מעבים של מרצפים נופיים פתוחים בין אזורים בנויים
1.80	6	2. חובת קביעה: לכל אזור פיתוח אזור לשימור: פיתוח מלווה בשימור
1.20	4	3. קביעת כללים נוקשים בין המרחב העירוני למרחב הכפרי: הגדרת חייצים, ביטול מרקמים
1.50	5	4. מתן תמיכה דיפרנציאלית למגדלים חקלאיים בהתאם לנוף הארץ
0.30	1	5. נקיטת שיטות עיבוד משמרות קרקע ומים
0.60	2	6. קרקע שלא משמשת לייעודה המקורי תחזור למאגר שטחים פתוחים
0.90	3	7. קיום חקלאות בשטחי יער ובשמורות טבע כשטחי ביניים
0.60	2	8. הבטחת הבסיס הכלכלי בעקרון השימור
2.40	8	9. חובת הכנת תכנית אב לרווחה ופנאי שעוסקת בשטחים פתוחים ברמה מוניציפלית
0.60	2	10. שינוי המיסוי העירוני הקיים: ממיסוי רשותי לרב רשותי למניעת גלישה
1.50	5	11. תכנית סטטוטורית לשטח פתוח במקביל לתכנית סטטוטורית לשטח בנוי ויחסי הגומלין ביניהם
		12. הזנה מלאכותית של חיות בר
1.50	5	13. הכנת תכנית מתאר ארצית לשטחים חקלאיים ושטחים פתוחים
1.80	6	14. מיצוי השטח העירוני הפנוי והמופר
		15. עידוד השימוש במי קולחין
	סה"כ 48	מטרה 4: יצירת הכרה ציבורית בחשיבות מערכת השטחים הפתוחים לאיכות החיים של תושבי המדינה ומעורבותם בשמירה עליהם.
0.75	9	1. יצירת קשר שוטף עם הציבור להתייחסות ולתגובות באשר לנוף הפתוח
1.33	16	2. בניית תהליך ליצירת חוזה חברתי הנוגע לנוף ולשטחים פתוחים
1.33	16	3. חינוך לזהות מקומית הנשענת על המשאב החזותי
0.58	7	4. שיתוף הציבור כחלק בלתי נפרד מתכנית רווחה ופנאי

עקרון בעל משקל יחסי הגבוה בקבוצה (בהתאם למטרה).

סביבותכנון בע"מ
סדן לובנטל בע"מ
לרמן אדריכלים בע"מ

מדיניות וכלים לשמירה על שטחים פתוחים

לוח 6: קבוצה ב' - דירוג עקרונות המדיניות.

משקל יחסי	נקודות	מטרות ועקרונות מדיניות - קבוצה ב'
	סה"כ 60	מטרה 1: שימור הטבע בישראל תוך ייצוג של מגוון המערכות האקולוגיות המצויות ושמירה על רציפותן.
1.2	12	1. שימור הקרקע בשטחים חקלאיים ושטחים פתוחים אחרים
1.2	12	2. אספקה והכוונה של הביקושים (מגורים ומסחר) למתחמים הראויים הפוגעים באופן מינימלי בשטחים פתוחים
1.7	17	3. שמירת היקף השטח החקלאי מפני הכרסום
0.7	7	4. שמירה מירבית ושיקום בתי גידול חיוניים לשמירה על המגוון הביולוגי
0.4	4	5. הקמת בנק גנים לכל מינים בוטניים בארץ כמאגר ידע
0.8	8	6. הבטחת מעברים לבעלי חיים/חיות בר לאורך הדרכים
	סה"כ 53	מטרה 2: שימור המראה והמורשת המאפיינים ו/או המייחדים את חבלי הארץ השונים וניהולם כמשאב חזותי ערכי.
1.04	5	1. שמירה על רציפות שטחים פתוחים לאורך צירי דרכים ראשיות
1.60	8	2. הגדרת השמירה של מאפייני יחידות הנוף השונות כמטרה תכנונית
2.28	11	3. תמריצים כלכליים לעידוד חקלאות ידידותית לסביבה
0.41	2	4. יצירת הליך אישור שונה לאזור לפי מידת רגישותו הנופית/האקולוגית
1.87	9	5. מניעת התפתחות מוקדי פיתוח בלתי מתוכננים בשטחים פתוחים
0.20	1	6. שיווק הייחוד הנופי של חלקי הארץ השונים
1.87	9	7. איגום כוחות אכיפה להגנה על שטחים פתוחים לרשות אחת - "רשות לפיקוח לאומי", וזירוז הליכי שיפוץ
0.83	4	8. איחוד תשתיות ולגיטימציה להטמנתם (כולל הקצאת משאבים)
0.62	3	9. אכיפת טיפול נופי בשטחים חקלאיים ואחרים לא מעובדים
		10. קביעת קריטריונים וערכים לשימור שטחים פתוחים ותכנון על פיהם
0.2	1	11. הגדרה נפרדת למבנים חקלאיים
	סה"כ 59	מטרה 3: הבטחת מצאי מגוון של שטחים פתוחים בהתאם לגידול ואפיון צורכי האוכלוסייה.
2.58	19	1. כלים כלכליים (מיסויים ופיסקליים) ואדמיניסטרטיביים להבטחת פיתוח במסגרת תכניות מאושרות
0.81	6	2. קביעת אמצעים חדשניים לשימור שטחים פתוחים בתכניות + פיתוח מבוקר
1.35	10	3. הקצאת משאבים תקציביים לפתיחת יערות קק"ל ושטחים פתוחים אחרים לשימוש הציבור
0.68	5	4. הפקדת השמירה הסטטוטורית על שטחים פתוחים בידי נציב הדורות הבאים
0.40	3	5. הקצאת משאבים לפיתוח שטחי חקלאות עזבים כבוסתנים ים תיכוניים
1.08	8	6. פיתוח פנאי ונופש לשטחים פתוחים לשמירה עליהם
0.54	4	7. קיבוע הממשק בין בנוי ופתוח באמצעים סטטוטוריים וכלכליים
0.54	4	8. הימנעות מעיסוק במאפייני שטחים פתוחים באזורים הצמודים לישובים
	סה"כ 52	מטרה 4: יצירת הכרה ציבורית בחשיבות מערכת השטחים הפתוחים לאיכות החיים של תושבי המדינה ומעורבותם בשמירה עליהם.
1.48	11	1. נושא שמירה על שטחים פתוחים בתכניות לימודים כחובה
1.34	10	2. מתן מעמד ייצוגי/סטטוטורי לנציגי הציבור (ירוקים מקומיים) בועדות תכנון
0.81	6	3. יצירת הכרה ציבורית בחשיבות החקלאות השומרת על שטחים פתוחים + פיתוח חקלאות מרעה
1.21	9	4. יצירת הכרה בחשיבות האוכלוסייה הכפרית לשמירה על השטחים הפתוחים
1.62	12	5. הפיכת הנוף הפתוח החקלאי/האחר לרכיב ציבורי המקבל ביטוי במערכות הפוליטיות
0.40	3	6. יצירת הכרה ציבורית במעמדם של חקלאים בקרקע חקלאית לצורכי חקלאות
0.13	1	7. בניית אתר אינטרנט NET

עקרון בעל משקל יחסי הגבוה בקבוצה (בהתאם למטרה).

סביבותכנון בע"מ
סדן לובנטל בע"מ
לרמן אדריכלים בע"מ

מדיניות וכלים לשמירה על שטחים פתוחים

3.3 מארג עקרונות המדיניות

להלן מארג עקרונות המדיניות המבוסס על תוצאות הפורום הציבורי לאחר עיבודו על ידי צוות התכנון.

עקרונות המדיניות נועדו כאמור להשיג את המטרות הכלליות לשמירת השטחים הפתוחים. המארג מוצג בלוח 7 להלן ומתייחס לעקרונות אל מול המטרות. המטרות מוצגות בלוח באופן תמציתי, אך פירוטן המלא מופיע בסעיף 2.2 בדו"ח.

ישנם עקרונות העונים על מספר מטרות בעת ובעונה אחת ואחרים העונים על מטרה אחת בלבד. עוד ניתן לזהות כי מבין העקרונות העונים על מספר מטרות קיימת השפעה של מטרה אחת על מספר מטרות, כך למשל: עקרון המתייחס **הקטנת היקף השינוי החוקי של ייעודי הקרקע הפתוחים למטרות בינוי** עונה על מטרה הרואה חשיבות בשימור השטח הפתוח מתוך רצון לענות על צרכי האוכלוסייה, ובשעה שצורכי האוכלוסייה בנושא יקבלו מענה, תתאפשר השגת שימור נוף וחזות ושימור טבע וסביבה. מארג העקרונות מצביע על הדומיננטיות של העקרונות השונים בכל אחת מהמטרות ועל ההשפעה הקיימת בין העקרונות ובין המטרות. יש לכך חשיבות לקראת המשך התכנון בהקשר לכלים ואמצעים שייגזרו לכל אחד מהעקרונות. אפשר בהחלט שכלי נתון ישרת יותר מעקרון מדיניות אחד ובכך גם יענה על מספר מטרות.

4 הכרה ציבורית	3 צרכי אוכלוסייה	2 שימור נוף וחזות	1 שימור טבע וסביבה	מטרות	
				עקרונות מדיניות/קווי פעולה	
				1	התאמת התכנון והפיתוח לעקרונות השימור הביוספרי (מדרג של שימור ופיתוח)
				2	הקטנת היקף השינוי החוקי של ייעודי הקרקע הפתוחים למטרות בינוי
				3	שילוב שיקולים של שמירת טבע בתכנון ובקבלת החלטות
				4	שימור פיזי של איכות הקרקע והמים בשטחים חקלאיים ואחרים
				5	התחשבות בערך הכלכלי של השטחים הפתוחים בתכנון ופיתוח
				6	מניעת פיתוח עודף ברשויות סמוכות
				7	שילוב שיקולים של שמירת נוף ומורשת בתכנון ובקבלת החלטות
				8	הפרדה ברורה בין אזורי עיר לאזורי כפר
				9	מיצוי השטח העירוני הפנוי והמופר (סטטוטורי ואחר)
				10	מניעת התפתחות מוקדי פיתוח בשטחים פתוחים
				11	שמירה ושיקום של בתי גידול חיונים לשמירת המגוון הביולוגי
				12	עידוד העיבוד של חקלאות שדה ומטעים (באופן ידידותי לסביבה)
				13	שמירת רצף שטחים פתוחים וכן שמירת רציפותם לאורך צירי דרכים ראשיות והשטח הנצפה מהן
				14	איחוד תשתיות תוך השתלבותם בנוף
				15	שימור חייצים פתוחים בין ישובים עירוניים
				16	פיתוח מלווה בשימור
				17	מניעת היווצרות שטחי עזובה
				18	הבטחת נגישות מיטבית של האוכלוסייה לשטחים פתוחים
				19	הגנה מירבית על חופי הים כשטח פתוח מועדף על קבוצות אוכלוסייה שונות בישראל
				20	יצירת קשר שוטף עם הציבור ומשוב חוזר בנושאי תכנון ופיתוח
				21	חיזוק חינוך לזהות מקומית הנשענת על המשאב המקומי
				22	חיזוק חינוך מהגיל הרך לחשיבות הטבע והנוף
				23	שיתוף הציבור בייזום, בתכנון וביישום
				24	הפיכת הנוף הפתוח לרכיב ציבורי המקבל ביטוי במערכות הפוליטיות

לוח 7: מארג מוצע של מטרות ועקרונות מדיניות לשמירת השטחים הפתוחים.

סביבותכנון בע"מ
סדן לובנטל בע"מ
לרמן אדריכלים בע"מ

מדיניות וכלים לשמירה על שטחים פתוחים

נספח 1: מכתב הזמנה לפורום מקצועי

שלום רב,

הנדון: מסמך מדיניות להגדרת כלים ואמצעים לשמירה על שטחים פתוחים

המודעות למצוקת הקרקע והצורך בשמירה על שטחים פתוחים, טבעיים וחקלאיים, להבטחת קיום ערכי טבע נופ ומורשת ולאספקת שירותים לחברה מקבלים ביטוי הולך וגובר בתכנון. עם זאת ניכר הצורך בפיתוח ויישום של כלים ואמצעים נוספים כדי להבטיח את השמירה על השטחים הפתוחים.

הגופים השותפים לפניה זו בשיתוף עם משרד החקלאות ומשרד האוצר וגורמים רבים נוספים יזמו מהלך שנועד לגבש מסמך מדיניות שימליץ על כלים ואמצעים בתחומי הכלכלה, החברה, החקיקה, המנהל והתכנון אשר יסייעו לשמירה על השטחים הפתוחים וערכיהם.

הכנת מסמך המדיניות נעשית ע"י צוות עבודה בהובלה של משרד סביבותכנון, משרד לרמן ומשרד סדן - לובנטל ומונחית ע"י ועדת היגוי וועדת עבודה בהן מיוצגים גורמים רבים ומומחים מתחומים מגוונים.

עקרון מוביל בהכנת מסמך המדיניות הוא שיתוף מירבי של גורמים בעלי עניין, מומחים מתחומים מגוונים וציבור מתעניין לצורך איסוף מידע וידע ובחינה של רעיונות וגישות לצורך הכנת המסמך ולהשגת שותפות ביישום ההמלצות.

מצרפת בזאת הזמנה למפגש ראשון של סיעור מוחות שנועד לסייע בגיבוש עקרונות המדיניות לשמירה על השטחים הפתוחים. בהמשך יתקיימו מפגשים נוספים לדיון בכלים ובאמצעים להשגת יעדי המדיניות.

השתתפותך בתהליך חשובה ונודה אם תוכלי לקחת חלק במפגש.

בברכה

יואב שגיא

יו"ר ועדת ההיגוי

סביבותכנון בע"מ
סדן לובנטל בע"מ
לרמן אדריכלים בע"מ

מדיניות וכלים לשמירה על שטחים פתוחים

לכבוד: _____

א.ג.ב.

הנדון: מסמך מדיניות להגדרת כלים ואמצעים לשמירה על שטחים פתוחים –**פורום מקצועי/בעלי עניין להגדרת מדיניות**

התכנון הלאומי של מדינת ישראל עמד לא מכבר על הצורך בשמירה על היקפם ואיכותם של השטחים הפתוחים והכיר בהם כמשאב במחסור. לאחרונה חברו מספר גופים הכוללים את החברה להגנת הטבע, רשות הטבע והגנים, הקק"ל, המשרד לאיכות הסביבה, משרד הפנים, מנהל התכנון, משרד האוצר ומשרד החקלאות, להכנת מסמך מדיניות שמטרתו "להציע כלים ואמצעים לניהול השטחים הפתוחים ולשימוש בהם בדרך שתבטיח שמירה על ערכי הטבע, הנוף, צרכי האוכלוסייה, תפקודי הסביבה והמורשת".

הגישה שאומצה להכנת מסמך המדיניות היא מוטית מענה לצורכי הציבור ברמת הפרט וברמת הקולקטיב וזאת תוך שמירה על מדיניות סביבתית בת-קיימא גם בהיבטים הפיזיים וגם בהיבטים האנושיים. גישה זו מחייבת, בין השאר, את שיתוף הציבור, הן כמשתתף בתהליך העבודה והן כמשתתף ביישום. צעד ראשון, ומרכיב ראשון, בהשתתפות הציבור בתהליך בניית המסמך הוא פורום של בעלי מקצוע ובעלי עניין שיעסוק בהתוויית מדיניות כללית ויצירת מסגרת משותפת לקבלת החלטות.

אנו מתכבדים להזמין להשתתף בפגישת הפורום שתתקיים ביום 7.04.02, בין השעות 16:30 עד 20:30, באכסניית "בני דן", רח' בני דן 36 (צפון תל אביב).

סדר היום:

- התכנסות, הרשמה וכיבוד קל
- מושב מליאה: דברי פתיחה - מר יואב שגיא, יו"ר ועדת ההיגוי להכנת המסמך.
- הצגת תהליך העבודה והסבר כללי - פרופ' אלי שטרן (ראש צוות העבודה)
- קבוצות עבודה
- הפסקה וכיבוד קל
- מושב מליאה: סיכום ודיון

על מנת להבטיח את הצלחת התהליך, המוזמנים מתבקשים לדייק ולהשתתף בקבוצת הדיון לכל אורכה.

סביבותכנון בע"מ
סדן לובנטל בע"מ
לרמן אדריכלים בע"מ

מדיניות וכלים לשמירה על שטחים פתוחים _____

אנא אשר/י את השתתפותך לאחד מהטלפונים הבאים:

03-6955430 לנינה או לחגית

או בפקס הבא: 03-6956859, או בדואר אלקטרוני: enviopl@netvision.net.il

ניתן להפנות כל שאלה או הבהרה לצוות המופיע בטלפונים שלעיל.

מצורף להלן דף הבהרה העונה על מספר שאלות הקשורות למהות הפורום.

אנו מודים לך מראש על שיתוף הפעולה ומקווים לראותך במפגש.

בתודה ובברכה,

פרופ' אלי שטרן

ראש צוות העבודה

לוטה: דף הבהרה

פורום מקצועי/בעלי עניין להגדרת מדיניות כללית - דף הבהרה

מהו הפורום?

הפורום הוא סדנא אינטנסיבית, מובנה ומונחית, הכוללת שני מושבי מליאה ושלוש קבוצות עבודה שכל אחת תעסוק בתחום אחר.

מהי מטרת הסדנא?

המטרה היא להגדיר עקרונות מדיניות לשמירה על השטחים הפתוחים המתייחסים לשלושה תחומים שיובהרו בסדנא, בהם מתרחשים תהליכים המאיימים על ההיקף, הרצף, האיכות והחזות של השטחים הפתוחים במדינה.

מהו הרכב המשתתפים בסדנא?

בסדנא משתתפים אנשי מקצוע ובעלי עניין ממגזרים שונים ומאזורים שונים בארץ וביניהם: מתכננים מהמגזר הציבורי והפרטי, נציגים של גופי מנהל מקצועיים, נציגי תנועות מיישבות וארגוני חקלאים, יזמים פרטיים וקבלנים, ראשי רשויות מקומיות, אנשי אקדמיה, עמותות וארגונים. קבוצות העבודה תהיינה הטרוגניות.

מדוע הקבוצות תהיינה הטרוגניות?

ברצוננו לשתף אנשים המייצגים מגוון גדול של אינטרסים על מנת שנוכל לעצב יחד מדיניות מאוזנת.

באיזו שיטה יתנהל הדיון?

הסדנא תהיה בנוסח של סיעור מוחות בשיטת ה-Nominal Group להגדרת עקרונות מדיניות ולאחריו דיון מובנה ביתרונות ובחסרונות של העקרונות המוצעים.

האם אני צריך להכין את עצמי לקראת הסדנא?

אין צורך בהכנות כלשהן לקראת הסדנא. אנו מאמינים כי כל משתתף נושא עמו ניסיון וידע בתחום ומצפים כי יעשה שימוש בידע זה להתוויית מדיניות מושכלת ומאוזנת.

מה יעשה עם תוצרי הסדנא?

אנו נתעד את התוצאות ונשלח אותם להערות המשתתפים. לאחר קבלה והתייחסות להערות, החומר ישמש אותנו כחלק ממערך המדיניות הכולל (במידה ולא כל הנושאים יכוסו בסדנא) וכבסיס להגדרת כלים ואמצעים ליישום המדיניות.

נספח 2: רשימת משתתפים בפורום ציבורי לפי חלוקה לקבוצות דיון

קבוצה: א'

מנחה: אלי שטרן

מס'	שם	תפקיד
1	נחום איצקוביץ	ראש מועצה אזורית עמק חפר
2	איריס ברנשטיין	נציגת גופים ירוקים
3	אלי גוליק	מהנדס תשתיות - יועץ למשרד התעשייה והמסחר
4	ענת גונן	מתכנתת, סקטור פרטי
5	דן סתיו	מהל מקרקעי ישראל - סמנכ"ל תכנון ופיתוח
6	יורם צור	משרד החקלאות - מנהל מחוז מרכז
7	מוקי צור	חוקר ומרצה בסמינר אפעל
8	אורלי רוטן	מנהל מרכז השל
9	יצחק שגל	ראש החוג לגיאוגרפיה וסביבה אוניברסיטת תל-אביב
10	מרדכי תמיר	משרד החקלאות - מרכז שימור קרקע
11	שלומית דוטן	המשרד לאיכות הסביבה - ראש תחום תכנון

קבוצה: ב'

מנחות: רות לובנטל ועמליה רימלט

מס'	שם	תפקיד
1	עמוס ברנדייס	מתכנן - סקטור פקטי
2	רונית גולן	המשרד לאיכות הסביבה - מחוז מרכז
3	אריה גצלר	לשעבר מזכ"ל האיחוד החקלאי
4	רמי גרתי	משרד החקלאות - מנהל האגף לשימור קרקע וחקלאות
5	יוסי דרור	מזכיר ארגון עובדי הפלחה
6	נורית קליאוט	המחלקה לגיאוגרפיה אוניברסיטת חיפה
7	איתן ליפשיץ	יזם - סקטור פרטי
8	דודי רוטן	מנהל מקרקעי ישראל - אגף תכנון ופיתוח
9	בינת שוורץ	משרד הפנים - מתכנתת מחוז ירושלים

סביבותכנון בע"מ
סדן לובנטל בע"מ
לרמן אדריכלים בע"מ

מדיניות וכלים לשמירה על שטחים פתוחים